

ОЛ. ЗАПОРІЗЬКИИ

ШВАЙЦАРСЬКИЙ
ПАШПОРТ

АВГСБУРГ, 1946

Дієві особи:

1. Андрій Карпович - літній інтелігентний чоловік.
2. Наталя - його донька, 23 роки.
3. Леонід - інженер, 33 років.
4. Семен - 28 років.

Всі емігранти. Дія відбувається в роки другої світової війни.

кімната; ліворуч двері до другій кімнати. В першій мешкають Семєн і Леонід, в другій — Андрій Карпович з донькою. В кімнаті Леонід.

ЛЕОНІД. /стукає в двері кімнати Андр. Карп./
Наталю, можна? Ну скажи... ну, озовися, прошу!

НАТАЛЯ. /увійшла знадвору, стала на порозі/.

Будь ласка, пане інженере! Чим служити можу?

ЛЕОНІД.

Ах, так... то ти не тут, не вдома... ви десь там...
А я хотів зробити приємність вам...

НАТАЛЯ.

То я вже тут, робіть, можливість маєте широку.
А тільки ближче, крошу — ані кроку.

ЛЕОНІД.

Ти все жартуєш, бач... а тут поважна справа:
Сьогодні в "Люксі" йде картина прецікава —
Змальовано любов під небом Індостану.
І я б хотів, щоб ми... квитки я враз дістану...
Ну словом...

НАТАЛЯ.

Ясно, ясно, Леоніде.

Але, на жаль, Наталя до кіно не піде.
Не ображайся лиш. Не можу зрозуміти.

ЛІОНІД.

Навіщо буть, Наталю, такій зліти?

НАТАЛЯ.

О, зовсім ні!

ЛІОНІД.

Жорстока ти, Наталя!

В тобі нема до мене й краплі жалю.

НАТАЛЯ.

А якщо хвора я і надлямене тяжко висидіть сеанс,
то хто тоді жорстокий і з нас?

ЛІОНІД.

Ти хвора?? Так?? А я зробив догану таку строгу!
Прости ж мене! І вимагай кохання від мене допомогу.
Пірамідону, може потрібуєш, аспірину?

НАТАЛЯ.

Не треба, Дякую.

ЛІОНІД.

Діогану цю ж хвилину!

НАТАЛЯ.

Бувають, Леоніде, і такі хвороби у житті,
Найкращі ліки від яких — це буть насамоті.

ЛЕОНІД.

І ти заслабла саме на таку хворобу?

НАТАЛЯ.

Здається, так.

ЛЕОНІД.

Це нерви. Треба полюбити Європу,
Екскурсувати білям...

НАТАЛЯ.

О ні! Була б Європа навіть золота,
То задля мене кині все ж ...

ЛЕОНІД.

Миліша самота?

НАТАЛЯ.

Миліша, так.

ЛЕОНІД.

Тоді пробач... тоді я навіть з дому йду...

НАТАЛЯ.

Будь ласка.

ЛЕОНІД.

Солодко смакуй цілющу самоту!

/Виходить. Навза/.

А

Ах, як набридло, як набридло все оце!
Ні, досить! Нині розірву безглузких днів кільце...
Семен... Як би він знав... О ні, я не відстану!
Серед зловісних бур, серед дощів, туману
З ним разом буду йти. І хай найтяжче буде -
Ні жаль, ні каяття не стиснуть мені груди.
Не знати жити нащо... конати у журбі...
Не можу так! Хай краще загину в боротьбі!

/Павза. Мрійно/.

Мені він буде братом, а я йому сестрою;
Ми будемо з ним друзі по боротьбі, по зброї.
А як дістане в бої тяжку, криваву, рану,
Я вся для нього буду: перев'язу, догляну...
І він не буде знати... я серце міцно стисну...

прислухається - чути пісню "Лобрий вечір,
Зелена діброво!" Спів наростає/.

Це він, Семен... співає любиму свою пісню.

Іде в кімнату. Заходить Семен.
Починає перебирати речі, лаш-
тує наплечник. Продовжує наспі-
вувати. Наталя непомітно від-
хилила двері. Потім Семен говорить.

СЕМ'Я.

Дотліє на узгір'ях
останній сонця промінь,
І відстартую сміло
Життя свого я човен
Від берега скорботи,
фіглярства і конання
Й порину в хуртовину
Пекельного змагання.
Чи вистачить у серці
Відваги і зусиль
Ступати непохитно
Супроти бур і хвиль?
Чи не впаду ганебно
Я десь посеред шляху,
Охоплений зневір'ям,
Розпукою і жахом?
О ні, не може бути!
Гарячі і тверді
Клекоцуть поривання
У мене у груді.
О ні, не може бути!
Висока і свята

Мої чуття і волю

~~Соняла меча / зва /~~.

Щось мов би жаль лишати... Ну, що? Одні волієки?

Це справді! Був би сміх зва цих ~~ради~~ ~~злівки~~.

А може інше щось? Ну, що?... / Вийшла Наталя, ~~пері~~ ~~лишила~~
відчинені /

НАТАЛЯ:

Семене!

СЕМЕН.

Наталя? Ах, пробач! Замисливсь... Чи до мене?

НАТАЛЯ.

До тебе.

СЕМЕН.

Прощу. Слухаю.

НАТАЛЯ.

Хотіла, власне... запитати,

Чому це нині все твоє майно посеред хати?

Чи, може, це воєнна тайна?

СЕМЕН.

Та ні, це річ, Наталю, надто вже звичайна.

Це, бач... оскільки в нас бувають часто гості милі,

То я рішив устаткувати все в культурнім стилі.

НАТАЛЯ.

Серйозно?

СЕМЕН /глянув у Наталіну кімнату/.

Найсерйозніш. А проте, я також в здивуванні:
Адже й твоє майно не в кращому, здається стані?

НАТАЛЯ. /Оглянувшись на свою кімнату/.
Та то... на те цілком поважна є підстава...

СЕМЕН.

Довідатись, гадаю, можна, в чому справа?

НАТАЛЯ.

Було це вранці. Я сама в кімнаті. Тиша.
Аж чую, між валізами шкребеться миша.
Я "киш!" на неї — ні шкребеться клята.
Так я її ловить — і ось така кімната.

СЕМЕН.

Оригінально.

НАТАЛЯ.

Справді? Ну, пробач, будь ласка, я піду.
Бажаю досягти тобі в майні своїм найкращого ладу.

СЕМЕН.

Сердечно дякую. Прийми й від мене побажання щире
Спіймати як найшвидніш оте звірятко, кляте, сіре.

НАТАЛЯ.

Спіймаю. Дякую. /Виходить/.

СЕМЕН /дивиться їй у слід/.

Чудова... наче квітка польова...

Але... хай з того крутиться не в мене голова.

Продовжує перебирати речі. Раптом майже вбігає Андрій Карпович. Слідом за ним заходить Леонід; він починає длубатися біля свого ліжка—не в кастрії.

АНД.КАРП.

Семене, гей! Усе на краще йде... поздоровляй!

СЕМЕН.

Що трапилось? Чому це ви сьєте? Як місяць май?

АНДР.КАРП.

Ха-ха! Я нині справді в постичному натхненні: Швайцарський паспорт вже лежить у мене у кишені. Швайцарський паспорт! Чуєш? Це тобі не склянка чаю!

СЕМЕН.

Причин до радості я в цьому не збацаю.

АНДР.КАРП.

Ах ти ж галушкофіл, провінція вишнева!
Та то ж Європа, квінт-ессенція, Женева...

Він не вбачає... Господи! Та ти справжніоєцький дивак...

Ну, як тобі не сором міркувати так?

Там, любий мій, стежки не заросли ще й дотедер,

Якими в роздумі блукав Жан-Жак-Руссо, Вольтер;

Там гір краса, там дивні красвиди...

Ах, боже мій! Та що там говорити.

І там, у тій божественній оазі,

До нас ні в яким разі...

СЕМЕН.

Було б, гадаю, значно краще задля вас

Дістати паспорт аж на Марс.

ЛЕОНІД.

Облиш, Семєне, недореччі свої жарти,

Бо грошей тих і сам ти вартий.

АНДР.КАРП.

Він хоче підійняти нас усіх на глум...

Ге-ге! Чи бац, який знайшовсь великодум!

Невже ж то ми, пелихвосте, так дієм зле?

СЕМЕН.

В цій справі досить прикре є одне "але".

АНДР.КАРП.

Про засоби турбуєшся, про кошти?

Гай, гай! Який же бо сьогодні нехорош ти!

Та я донцю, голубчику, із однієї пугарки
Й за рік набуду вже цілісяцьки фільварки.
І то без поту, без напруження рамен...

ЛЕОНІД.

Андрію Карнович, ви справжній феномен!
У цім відношенні таланти ваші безумовні.

Ах, як ви ловко пишні за коптовні

Збули звичайні замінці!... /Вийшла Наталя і Леонід підій-
шов до гурту/

То ти не хвора вже? В очах веселі промінці?

НАТАЛЯ.

І так і ні.

ЛЕОНІД.

То як же, зрештою, вважати слід?

НАТАЛЯ. /мов би не почувла/.

Татуню, йди вже на обід!

АНДР.КАРП.

Чекаймо, донцю... тут не до обіду...

Я спершу мушу довести упертому сусіду...

НАТАЛЯ.

Довів би потім.

АНДР.КАРП.

Но? Та тут така нагальна справа...

НАТАЛЯ.

Але ж простигне справа.

АНДР.КАРП.

Та що нам, донечко, ті страви ефемерні,
Коли за кілька днів ми будемо в Швайцарії.

ЛЕОНІД.

У Берні.

НАТАЛЯ.

Це правда?

АНДР.КАРП.

Господи! Ти зважилась мені не довіряти?!

ЛЕОНІД.

В кешені в тата вже лежать усі мандати.

АНДР.КАРП.

І ми там ізів'єм для себе, моє серце,
Таке напричуд затишне кубульце,
Що тільки ну!

СЕМЕН.

А як же Україна, наша мати,
Дозвольте вас, шановне панство, запитати?

АНДР.КАРП.

Ага, патріотизм... Чи бач, куди він гне!
Та цим, голубчику, не спантеличип ти мене!

Я, любий мій, ще при цареві Миклашці
За українство прохолоджувавсь у каталашці.
Бувало, як утнеш Стецька на Гнчарівці,
То вже, будь певний, гладити не стануть по голівці;
Або як одчибучиш за порожня-Карася,
То враз на ноги здійметься поліція уся.
І вже хоч як ти там крути, хоч як верти,
А не минеш таки біди.
Ге-ге! Що лиш було... життям не дорожили...
Та я себе й тепер ще покажу, голубчику мій милий!
Нехай лиш трапиться сприятливий момент—
І на героя знов я претендент.

СЕМЕН

В кубеличку?

АНДР.КАРП.

Ой, Господи! Та дай договорити!
Ми робим крок назад, щоб потім два вперед зробити.
Страгедія, голубчику!

СЕМЕН.

Чудово. Знаменито.

А як на це рахунок ти міркуєш, Леоніде?

ЛЕОНІД.

Мене і трохи не обходить риторичний ваш турнір.
Я українець. Так. Але ж я інженір.
В кешені ось диплом. Погляньте, прошу! /Показує диплом/.
То як же я життям своїм ризикувати можу?
Коли безглузда кулька вцілить мене в груди,
То хто вам відбудує поруйновані споруди?
Хто дасть отим руїнам необхідний лад?
А тому мій девіз — подальше від гармат.

АНДР.КАРП.

Із, Ів, Семене? Браво, браво інженіру!

СЕМЕН.

А хто ж повинен принести себе в офіру?
Хто мусить кров пролити за волі ідеали,
До бою ставши з ворогом зухвалим?

ЛЕОНІД.

Хтось інший, звісно...

СЕМЕН.

Хто?

АНДР.КАРП.

Грицько, Стецько, Микола.

СЕМЕН.

Але не ви?/Павза/. О доле, о жорстока доле!
О що ти з нами, українцями, зробила?!
Приспала наші прагнення, понівечила крила;
Вітрами, хуртовиною завіяла у безвість
Відвагу нашу лицарську, моральну нашу твердість.
І зненависти полум'я згасила у груді
І потоптала, знищила всі почуття святі...

ЛРОНІД.

То, прошу, хто ж ми такі є?

СЕМЕН./запально/.

Падлюки ми, олухаки,
Талановиті виродки, нікчемні задаваки;
Безпринципні філософи, зарозумілі хами,
Грошоплюбиві скептики, що топчуть все ногами!
Ми блазнями зробилися, тупими кремарями,
Смішними боягузами, дурними тухтіями!
Ми лицарі підступництва, запродавства і зради,
Шпигунської романтики, жіночої принади;
Розпусти і п'ятики, "курйозних інцидентів",
Нудної песимістики, солодких сантиментів!
Ми віртуози марення, красивих декларацій,
Кімнатної патетики, ганебних профанацій!...

АНДР.КАРП.

Тю-тю, засипав!

ЛЕОНІД.

Ортодокс!

АНДР.КАРП.

Та ще який завзятий!

ЛЕОНІД.

А чом же зараз ти не там, де гримають гармати?

АНДР.КАРП.

Так, так. Ти вплив, Леоніде, прямо в точку.

Ану, відповідай, чому ти тут, у тепломu куточку.

СЕМЕН.

Я нині тут, але...це ще не значить,

Що тут мене ви й завтра зможете побачить.

АНДР.КАРП.

Та ну?Раніш від нас махнем кудись у тил?

СЕМЕН.

На це не стану витрачати сил.

АНДР.КАРП.

Та ти, ій-богу, ухопив десь, певно, блекоти.

НАТАЛІЯ.

Він, тато, правду каже.

АНДР. КАРП.

Господи! Хоч ти не цокоти!

НАТАЛЯ.

Ми хочемо, щоб нам хтось готовеньке все підніс.

АНДР. КАРП.

Ой, донцю! Вже хоч ти не сунь сюди свій ніс!

ЛЕОНІД. /до Наталі/.

Трій тато, безперечно, правду каже,

Бо зберегти своє життя -- те з завдання наше.

А от Семен...

СЕМЕН.

... вважає, що лише борня
є справжнє наше завдання.

АНДР. КАРП. /таємниче/.

Чи не надумав ти до лісу мандрувати?

СЕМЕН.

А як би й так?

АНДР. КАРП.

Нікуди я тебе не відпущу з цієї хати!

ЛЕОНІД.

Держіть, а то втече! Фантазії, розмови...

Ну, так, на кілька хвиль я вас лишу, панове.

АНДР.КАРП.

Постій, куди?

ЛЕОНІД.

До романтично-грошовитого банка.

АНДР.КАРП.

Ага! Підбий же там туренького клинка
Під гаманця йому.

ЛЕОНІД.

Оформлено все буде певно./Вийшов/.

АНДР.КАРП./ до Семена/.

А ти, голубчику, брикаєшся даремно.
Ти приклад з нас бери, із старших, в нас учись:
Не поспішай, не гарячись.
Поїдем до Швайцарії, а там...

НАТАЛЯ.

Ну, тато, йди вже їсти.

АНДР.КАРП.

Все "ну" та й "ну!... Чи не впрягла мене у віз ти?

СЕМЕН.

Андрію Карпович, сьогоднішній обід
Вам, певно, з'їсти таки слід.

АНДР.КАРП.

Іду вже, йду, нехай вам всім морока!
Прощабарчала вуха вже оця сорочка...

Андр.Карп.і Наталя виходять.Павза.
СЕМЕН./глянув на годинника/.

Кінець. За кілька хвиль -призначена година.
Спізнитись негаразд - військова дисципліна.

Одягається, бере наплечник.Прощаль-
ним поглядом озирає кімнату.Павза.
Раптом крадькома виходить Наталя,
в руках невелика валіза.

НАТАЛЯ.

Семене, почекай!... Семене, ти вже йдеш?...

СЕМЕН.

Іду... а що таке?

НАТАЛЯ.

Я йду... я йду з тобою теж...

Ні, ні, не заперечуй - я рішила твердо...

Сказати татові про це одверто

Я не наважилась... лишу йому листа...

СЕМЕН.

Серйозно???

НАТАЛЯ.

Лейтенант! Лейтенант!

СЕМЕН.

О, моя супутнице золота!

НАТАЛЯ.

Ні, ні, не треба слів таких казати,
Бо ми з тобою будемо лише солдати.

СЕМЕН.

Ага, так це та миша?! Ну, тепер я зрозумів...

НАТАЛЯ.

Це той культурний стиль, що ти в речах завів.

СЕМЕН.

Але, Наталю, отій: а як же Леонід?

НАТАЛЯ.

Ах, то така дурниця... згадувать не слід.

Вийшов Андр. Карп.

АНДР. КАРП.

Ти глянь! Та він таки і справді налагодивсь в дорогу...

СЕМЕН.

Як бачите.

АНДР. КАРП.

Ну, як же це ти так, ій-богу?

СЕМЕН.

Та так: рішив, що треба, та й іду.

АНДР.КАРП.

Ой, господи! Схотів таки знайти собі біду.

І мов би при собі... /до Наталі/.

А ти нарядилась куди?

НАТАЛЯ.

Я, тато ... я Семена хочу провести.

АНДР.КАРП.

Ну, ну, гаразд. /Наталя йде до кімнати/

Так ти куди? У партизани? В гори?

СЕМЕН.

Іду туди, Андрію Карпович, куди душа говорить.

/Вийшла Наталя/.

Ну, так, рушаю в путь. Прощайте батьку!

/Обіймаються/.

АНДР.КАРП.

Прощай, голубчику!

СЕМЕН.

В доров'ї, в щасті, у достатку

Бажаю вам життя своє прожити!

АНДР.КАРП.

Ой, господи! Та можеб ти роздумався?

СЕМЕН.

Сумління не велить.

АНДР.КАРП.

Чуркнули б до Швейцарії, а там Вольтер, Женева...

СЕМЕН.

Мені миліла над усе моя Полтавщина вишнева.

АНДР.КАРП.

Ну, що ж, іди... вже бачу - ради іншої нема...

НАТАЛЯ /обняла й поцілувала батька/.

Прощай, татуню милий!

АНДР.КАРП.

Що??

НАТАЛЯ.

Та це я жартома...

СЕМЕН.

Прощайте! Я пішов.

АНДР.КАРП.

Прощай! Паслива тобі путь!

/Семен е Наталя вийшли.Павза/.

Таки пішов...думки,немов чмелі, гудуть...

Іде в свою кімнату.На сцені нема нікого.
Велика павза.Раптом він,мов ошпарений,
вибігає з кімнати. В руках лист.

АНДР.КАРП./розпачливо/.

Ой, господи, покинула! ... Наталочко, вернись!!!

Упадеться за голову, лист падає додо-
ду. Входить Леонід.

ЛЕОНІД./весело/

Вже в клинок під гаманцем!

АНДР.КАРП.

Ось одчепись!

ЛЕОНІД.

Що оталося??

АНДР.КАРП.

Я дожену... /Рвучко виходить/.

ЛЕОНІД./услід/.

Кого? /глянув на підлогу/.

Чекай но, лист... /Бере листа/.

Натадіна рука... цікаво, який зміст ...

/читає вголос листа/.

Татуню, рідний, милий мій!

Прости мене і зрозумій.

Я довго думала. В душі

Змагались сумнівів ножі,

І часом так було мені,

Що все тонуло в тумані.

Але крізь нічі темноту
Я раптом вгледіла мету...
Вона, як сонце, як весна,
Була принадна і ясна.
І зрозуміла я тоді,
Що шлях для мене у житті -
То не зітхання, не журва,
А ненастанна боротьба.
Татуню любий, зрозумій:
Я йду за рідний край у біій;
Мій погляд звернений на схід,
На батьківщину, на нарід.
І може десь впаду на брук,
І заніміє серця стук -
Не плач і в розпачі не будь -
Я вмру за радужну майбутть.
Я йду. Мені сумління й час
Дали оуворий свій наказ;
Мене гукає рідний край...
Прощай, татуню мій, прощай!"

Кінчив читати, застиг в задумі.

Увійшов Андр. Карпович.

АНДР.КАП.

Ой, господи, нема! ...

Шукав, гукав - дарма...

ЛЕОНІД./ Андр.Карп.мов би не помічас/.

Романтика, психоз, безумства муть...

Наталя і...Семен? Ха-ха! Та ось де справжня суть!

АНДР.КАРП.

Що, що ти там сказав?

ЛЕОНІД.

Кажу лише одне:

Вам заспокоїтись потрібно... все мене ...

Нехай собі ідуть, шукають авантур...

Це навіть корисно для деяких натур.

А ми із Вами візьмем зовсім інший курс:

Нас привіта Швайцарія, оаза геніїв і муз.

І будемо ми мріяти, як Байрон, як Дідро...

І хай собі деось кров тече, немов Дніпро...

Андр.Карп.раптом вихопив з кешені
шв.паспорта і, перервавши його
кинув шматки на підлогу.

АНДР.КАРП.

На! маєм! їдь! Спіши в оазу муз!

ЛЕОНІД.

Ах, що ви робите! Ви стратили, напевно, глумді!
Похапцем підбирає шматки паспорту.

АНДР.КАРП.

Сховай, до серця притули!

ЛЕОНІД.

У чому, власне, річ?

АНДР.КАРП.

Ми йолопи . . .

ЛЕОНІД.

Пробачте! . . .

АНДР.КАРП.

Йдіть від мене пріч!!!

З руками "в боки" з витягнутою вкере-
ред шиєю і перекривленим обличчям
Андр.Карп стоїть перед Леонідом. Леоні-
д, тримаючи в безладно розставлених
руках шматки паспорту, широкими оче-
ма дивиться на нього. Поволі опущува-
ється завіса.

Кінець.

ГОЛОВНІ ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ І ПРИБЛИЖНО

Сторінка, рядок

4, II	Надруковано
6, I3	Задли мене	задли мене
8, 2	... криваву, рану	... криваву рану
8, 4	Неясно надрук.	осіяла мета
8, 4	Неясно надрук.	... Наталя, двері ли- шила...
9, 22	Неясно надрук.	за них рошити олізки
10, 5	крутиться	Якнайвигідніш кружиться
10, I6; I3, I3; I5, 4	кешені	кишені
I3, I6	напричуд	запрочуд
I4, 2	Каталамці	каталамці
I4, I8	страгедія	стратегія
I6, 2I	песимистика	песимістика
2I, 2	неясно надрук.	найсерйозніш
2I, 4	неясно надруковано	... супутнице ти зо- лота
25, 7	журьба	журба
26, 6	... та ось де...	... так ось де...
27, 3	пашпорту	пашпорта